

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 81 (10678)

1978 чылдың апрель 7, пятница

1925 чылда үндөспөстүгү

Өртөө 2 көп.

АМЫДЫРАЛГА, КУШ-АЖЫЛГА БЕЛЕТКЭЭР

Каш-ла хонук бурунгаар Тываның башкыларың ийги сьездизи болуп эрткен. СЭКП-ниң XXV сьездизиниң улус өөредилгезиниң талазы-биле шийтирлерин, СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Нинти билгеш школаларының өөреникчилериниң өөредилгезин, кижиздилгезин улам ийди сайзыраңгайлар болгаш оларны куш-ажылга белеткээр дугайында» доктаалың амыдыралга боттандыраарың сорулгаларың башкылар болгаш улус өөредилге ажылдачылары анаа тодаратканнар. Өөредилге-кижиздилге ажылының шынары болгаш ажыктыч чоруун бедидери, уругларны амыдыралга белеткээр, куш-ажылга чакчытарын өөредери сьездиге эң кол айтырылгар бооп тургустунган. Бүгү-яңити ортумак өөредилгени боттандырып чорулар талазы-биле бисте, бүгү чурттаазы-биле бир дөмей, таарымчалык байдалдар тургустунган. Школаларың материалдык баазаны быжыгың, мергежилдиң башкы кадрларның саны өскөн.

Аныяк өскени эртемниң үндэсиниңиңиң биле чепсегээр, оларны коммунист мезү-шынарга кижиздилер талазы-биле бисте эвес арга-дуржулга школаларда, улус өөредилге органдарында мөөңиттинген. Тываның башкыларың хөй сангыч отряды аныяк салгалды өөредип, кижиздилериниң хүндүтү болгаш харысалгалыг херээн төлөптиң биле күөсүдип, чоңуңа бараан бооп ажылдан чоруурлар. Оларның аразындан эң төлөптиңиң башкыларың Бүгү-россия болгаш Бүгү-эвилел сьездилеринге баар делегаттар кылдыр сонгаан. Оларның чамдыктарының аттары бо: Тес-Хемнин Самагалдай школаның башкызы Д. Ч. Кочага, Чөөн-Хемчиктин Хайыракан школаның башкызы Ч. С. Монгуш, Кызылдың № 14 школаның башкызы, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаты И. В. Зубова, Улус-Хемнин Шагаан-Арыг № 2 школаның башкы Е. К. Соколова болгаш Кызылдың педагогика институтунун ректору, педагогика эртемниңиң кандидаты Х. С. Алдын-оол, Сарыг-Септин № 2 школаның директору С. М. Достай, база Кызылдың школа-интернатының директору Ф. В. Мухамедгареев болгаш өскелер-даа. Ажыл-херээңге бердинген эң-не муриақы башкылары боттарың төлээлери кылдыр Тываның башкылары сьездиден сонгааннар.

Талгы-ла алды хонгаш, башкыларың Бүгү-россия сьездизи ажыттынар. Бо чылдың июнь төңүзүнде Бүгү-эвилел сьездизи болуп эртер. Бистин республиканың башкылар коллективтери ук болушкуннары төлөптиң уткуурунга боттарыңн ажал-херектерин бараан болдуруп турарлар. Ийги сьездизиниң шийтирлерин күөсүдир тодарай сорулга оларның мурнунда салдынар.

Аныяк өскени өөредириниң база оларның идеялыг болгаш мезү-шынар база куш-ажылчы кижиздилгезин организастаарың талазы-биле бисте арга-дуржулга бар. Район, хоорай бүрүзүнде эки ажылдыг школалар, коллектив бүрүзүнде эки ажылдыг башкылар бар. Оларның арга-дуржулга өскелерге үлегер-чижек болурун чедип алып ужурулд дээрин сьездиге демделгезин. Мурнакчы школаларың дуржулгалыгын алгаш көөргө, эки талаалар эвээш эвес. Улус-Хемнин Ийи-Тал школаның башкылар коллектив өөреникчилерин медедлелиг сагалга-чурумга өөредиринден аңгыда, олар ада-иелер ортузунга корум-чурум быжылгаларың талазы-биле улус ажылдарың чорууду келген. Сарыг-Септин № 2 школаның башкылары өөредилгезин эки организастаан, матаа «Лениниң орук» совхоз база улус дулааны көргүзүп турар.

Уругларың өөредип кижиздилериниң, оларны куш-ажылга белеткелерин болгаш профессионал угланышкылың талазы-биле бисте улус четпестериниң барын сьездиге демделгезин. Бистин школаларыңның дыка хөй доозукчулары бот-тускайлаң амыдыралче куш-ажылчы белеткел чокка кирип турарлар, оларны массалык профессионал дугайында билиң чегей болгулаар, школа дооскан соода кыдыг-бир ажылга кирерде тускай мергежил чедип албанындан улус бергелээшкениңге таварың бергилээр. Амгы школаның сорулгалы болза доозукчулар бүгү-яңити аял-ла өөредилгениң байдалыңга эртемниң үндэсиниң ханызы биле шинээдин албышаан, улус ажал-ажымың кыдыг-бир адырыңга ажылдаарыңга куш-ажылчы чакчыларын чедип алган болур ужурулд. Партия болгаш ызаактың совет школа дугайында сөөлгү доктаалында бо бүгүңү онзалап айткан.

Республиканың сес чыл болгаш ортумак школаларыңн чүгө 40 хуузунда өөреникчилерин бүдүрүлгө бригадалары тургустунган. Чамдык школаларда мастерскаялар бестин чок, куш-ажыл кичээлдерин программалыг негелде өзүлээр организастап чорутпай турары чептес. Школа бүрүзүңүң хамааржыр ажал-ажымың, бүдүрүлгезин тодаларды, быжылгалар. Бөгүңү школа доозукчулары дээрге республиканың улус ажал-ажымың аңгы-аңгы адырларыңга келдизинде барың ажылдар кижилердин дээрин ажал-ажымың, бүдүрүлгө удурукчулары иелер билбидиң, школага бүдүрүлгө өөредилгезин организастаарыңга, уругларның профессионал угланышкының шың башкаарыңга боттут дулааны чедирер ужурулд.

АПРЕЛЬ 22 - КОММУНИСТИГ СУББОТНИК ХҮНҮ

1000 КИЖИ КИРЖИР

Коммунист субботниги хуу улам-на чооктулап олар. Ак-Довурактың бүдүрүлгелеринде болгаш организастаарында «кызыл субботага» бүгү талааны белеткел калбарган.

Тываның В. И. Ленин атыг даг-дүгү арылгалар комбинатында цехтеринде, адырларында, элчелеринде болгаш бригадаларында коммунист субботниги белеткел ажылдары чоруу турар. В. И. Ленин атыг төрүттүгү хууунде боор 108 чыл болурунга алдар кылар ову эрттерер дугайында Москва-Кызыл атыг фабрика-заводун арылгал фабрикамың ажал-ишчилери бүрүн делээл.

Апрель 22-де олар шууту куш-ажылды эң бедик бүдүрүчүлүгүн чедип алырың шийтирер. Коммунист субботниги даг-дүгү арылгалчыларыңдан 1000 кижиз бүдүрүлгө ажылдар болган фабрикамың цехтериниң доозукчуларыңга ажал-ишчилери кирер. Беш чылдың фондузунче 5000 рубльда олар ишчилер.

Комбинаттың септелге-механика цехинде ажал-ишчилери

Министрге чыгып келген, В. И. Ленин атыг төрүттүгү хууунде боор 108 чыл болурунга тураскалаткан коммунист субботниги хууунде шалыччы бу-биле ажалдарың хууунде.

Бистин комбинатымың В. И. Ленин атыг ажал-ишчилери турар бис. Ичангаш «кызыл суббота» хууунде эң бедик бүдүрүчүлүгү ажалдарың хууунде — деп, цехте саясар-качакчылар бригадирин коммунист И. Г. Пашов ийгиңге чугаалаң, куш-ажылды байырларыңга шууту чактың кижиз дег каржының коллегия кижизтирерин ийгиңгиз.

Септелге-механика цехинде 58 кижиз Ленин атыг цехинде каржы болган беш чылдың фондузунга 3600 рубльди ишчилер.

М. КАЛЧАН.

А ЖЫЛДАРНЫ ТОДАРАТКАН

Апрель 22-де коммунист субботниги эрттерер дугайында Москваның муриақы бүдүрүлгелериниң инициативаны республиканың тараа продуктулар эргелелин коллектив доткан болган ол хүн кымыр ажылдары тодараткан.

Нинти-биле «кызыл суббота» хууунде 357 кижиз ажылдан үер. Олар 132 тонна сортуг даланың, 130 тонна кобылорну бүдүрер. Оң аңгыла чакы тарылга те-

регээр сузаның, арбайың, горохуң үрээштерин Кызылдың сайгалыга баазаның ишчилери белеткээр.

Апрель 22-де куш-ажылды байырларыңче үер кижизлер 10 кижиз камааттың материалдары-биле ажылдар. Нинти-биле тараа продуктулар эргелелин коллектив 1483 рубльди онгу беш чылдың фондузунче ишчилер.

Д. ЧЕЧЕН-ООЛ.

ТЕМПИНИ КУДУЛАТПААН

«Тыва көдө тууду» трестин Туранда ийи белеткээр үч-чылдың коллектив онгу беш чылдың үшү чылында алган бедиктең социалист хуууу күүсүдир дөң күөңү-ишчилерин ажалдан турар. Коллектив алган хуууу-ишчилер улус болза-да, ову боттарың болуруң бүгү арга-дуржулгалары салаттыңган. ССРЭ-ниң наа Конституцияны хуууу иш турган үчө ол хуууу-ишчилер аарты эде көрдүң болгаш беш чылдың үш чылдарың планын Конституцияны хуууу алганың болор бир чыл болган оон таварыштыр күүсүдир дөң чыл хуууу-ишчилер.

Ол хуууу-ишчилер чарыштыр билээң, көкү чөрдө аскап. Ийди билээң: «Беш чылдың үш чылдарың планын хуууу-ишчилер»

ССРЭ Коветиниң ажалың бир чыл болур оон таварыштыр күүсүдир, пландың ажалы 550 кубометр тууду кымыр, 600 кубометр ажалы материалдарың ажалдан кымыр, 10 кижиз ажал мергежил өөредип, 45 кижиз мергежил бедидер.

Коллектив кижизтирер ол хуууу-ишчилер айлар ажалы-биле бүдүрүлгө күүсүдир чоруу турар. Учаскоң биргил кварталда 380 муң рубльдиң барың планын продуктуларың бүдүрүп ажалың 403 муң рубль кымыр күөсүдир. Дивиг материалдары белеткээрлик планы 136,4 хуу күөсүдир. Шапа, рама, экистер кымырың планың оналдарың база-ла ажал күөсүдир.

Ийи сөөртүчүлүгүң мурнуку одурунда чолкачылар И. Желтоброхов, Р. Бортинков, М. Пидирин олар чоруу турар.

В. КАРА-САЛ.

ЧУРУНГА: чазың нехта муриақы ажалчыларың (солгай талыңдан) А. Бакула биле А. Рычкованың ажалдан турары.

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотоу.

ЧАРЫШТЫҢ АЧЫЗЫНДА

«Тыва көдө тууду» трестин № 741 мехколхозымың коллектив март айда көрө өзүлээр кымыр кол тууду ажалдарың планын 131 хуу, бодунуң күөңү-биле кымыр 149 хуу күөсүдир. 191 дөрбөлчүн метр шапа ажалыңа ишчилер турган, 294 дөрбөлчүн метр дугаалаң. Бо хире эң көрүчүлүгүң социалист чарышты бригадалар арамга эки организастап, куш-ажылды бүдүрүчүлүгү бедидиң турган, чедип алган.

Мехколхозыңга тууду-ишчилер бригадаларың планың ажал күөсүдир, районда муриақы коллективтерин сагыңга кирер.

Х. МОНГУШ «Шының» корр.

Райондан МЕДЭЭЛЕР

БАРЫҢ ХЕМЧИК

ХУУСАА БЕТИНДЕ

Тываның В. И. Ленин атыг даг-дүгү арылгалар комбинаты арылгал фабрикамың коллектив март айда төртүң чуртка 11360 тонна даг-дүгү боор планын турган, хуууу-ишчилер күөсүдир, дагалдан ажалы 428 тонна даг-дүгү берген.

САДАРЫҢ КӨВҮДЕТКЕН

Районнуң совхозтарыңн малчыларың күөсүдир эл, сүт садарың көвүдөдү, онгу беш

Эш Л. И. Брежневтиң Хабаровскиге чоруп турганы. ЧУРУНГА: Хабаровскиге ужурамышың үезинде. (СЭТА). (Чурунту фототелеграф-биле дамчыткан).

Эш Л. И. Брежневтиң Владивостокта чеде бергени

СЭКП ТК-ның Чыгыш Сибириниң ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев апрель 6-да Владивостокта чеде берген.

Л. И. Брежнев-биле кыды СЭКП ТК-ның Постворо к-

жигиңу. ССРЭ-ниң камагалды шийтир Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның кыдыс органдарың Л. М. Заматин чеде берген.

Вокалга эш Л. И. Брежневтиң болгаш эш Д. Ф. Устиновту СЭКП Приморье крайкомунуң

бир секретары В. П. Ломкин, ССРЭ-ниң Шергет-Далай Флорундун Бол комитетиниң чыдыс Совет Эвелединиң флот адмиралы С. Г. Горшков, партияның Приморье крайкомунуң бир секретары уткуу алганнар. (СЭТА).

Ыраккы Чөөн чүкте СЭКП крайкомнарының, обкомнарының бирги секретарларының чөвүлел хуралы

СЭКП ТК-ның Чыгыш Сибириниң ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев апрель 6-да Владивостокта Ыраккы Чөөн чүкте СЭКП крайкомнарының бирги секретарлары болган Приморье крайкомунуң бирги секретары В. П. Ломкин, ССРЭ-ниң камагалды шийтир Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның кыдыс органдарың Л. М. Заматин, СЭКП Приморье крайкомунуң бирги секретары В. П. Ломкин, СЭКП Амур обкомунуң бирги секретары С. С. Абраменко, СЭКП Байгалың бирги секретары Д. И. Калаш, СЭКП Магдан обкомунуң бирги секретары С. А. Шаидуров, СЭКП Сахаалы обкомунуң бирги секретары П. А. Леонин, СЭКП Хабаровск крайкомунуң бирги секретары А. К. Черный олар кырышкан.

Ыраккы Чөөн чүктүң экономикалыг болгаш социал хуууу-ишчилерин, ажалчы чоннарның чагай чоруунуң өздөлгезин талазы-биле СЭКП ТК-ның Комитетиниң болгаш эш Брежневтиң бодунуң чорууду турар хемчелериниң улус ужуру-дуузың бирги секретарлар боттарың чугаалаңга демделгезин. Бүгү адырлар бедик болгаш тургустуң темпни чедип алган деп, олар демделгезин. Ыраккы Чөөн чүктүң крайкомнары болган областтар коммунист хонгундор талазы-биле СЭКП ТК-ның XXV сьездизиниң чарыштарың бүдүрүчүлүгүң өздөлгезин улаатырар, бүгү шийтелел бүдүрүлгезин дыка бедидер арам берип турар. Ажал үчө улус ажал-ажымыңн көргүзүп турар темпниң ажалың өөргө, беш чыл дагалдарың чедипкириңн күөсүдир болуруң бүгү шийтирер бир бооп турар.

Беш чылдың ийи чылдарыңн дагалдарыңн кол-кол көрүчүлүгүң крайкомнары болган областтар күөсүдир чүчө чугаалаң эштер демделгезин. Социалист чарыш продуктивниң шынарыңа болгаш куш-ажылды ажалың чурттуң бүгү-эвилелдин социалист чарыштың темпниң ажалчы чоннар шынарыңга кайтамчы улус фактору кыдыр чоруу турар.

Крайкомнары болган областтар удурукчулары элэң хөй күөсү-ишчилери болган шүүчүлүгүң сагыңга чарыштарың чугаалаңнар. Ылангыч холбааның чарыштың мурнуу хуууу-ишчилерин бүдүрүлгө күүсүдиринге багыт салдыр чедирин, ажалды дөңдөс болуруңга шаптың кыдыр, улус ажал-ажымыңга эргелен чугаала тууду кымыр болган өскө-да материалдарыңн станицяларга салдыр турар дем-орук транспортунда ажалды багы бооп турарың демделгезин.

Ыраккы Чөөн чүкүң крайкомнары болган областтарын планың обьективтерин тууду доозарыңга шаптың кыдыр турар адырлар ажал-биле чыдыс «мостостроитель» ажалың ишчүлүгүң.

Чүчө чугаалаң ишчилер кол кызыгыңны чыкы таварыңга белеткелде болган ону эрттерерин улаатырар. Бо ажалы ол талазы-биле СЭКП ТК-ның хуууу-ишчилер доктаалыңга дүшүрүр ор-

ганнасыг чорудуң турар. Эш Л. И. Брежнев чөвүлел хуралды кырышчилериниң мурнуу чүчө чугаалаң.

Бистин чөвүлел хуралымыңка болуң партияның XXV сьездизиниң болгаш ТК-ның декабрь Пасууруң айтканы Чөөн Сибириниң болган Ыраккы Чөөн чүктүң социалист экономикалыг хонгундор ажалың чарыштарыңн дугайында чугаалаң болуң деп, ол чугаалаң. Бо-ла айтканың чөвүлел бистин Владивостокта чоруу орган орууң ажалы-биле чыдыс крайкомнары болган областтар удурукчуларың биле мези ужурамышың чарыштарың үезинде чугаалаң чүчө.

Бир өскө беш чылдың үшү чылында бистин тууду-биле социалист кысыкы-биле чугаалаң болза, бо дээр бистин партиямың болуң активни ийриң аң бөзүр өскө эвес чедипкириңдир. Беш чылдың ийи чылдың дүзүзүңда республика, область бүрүзүң болган чурттуң нинти экономикалыг деңгизиниң көсүзү-биле өскө. Ийи, сизер эштер, чоннар чагай чоруунуң өздөлгезин талазы-биле чугаалаң чарыштарың болган областтарын чарыштың хонгундор чедипкириңн база чугаалаңдыр.

Бо чылдарыңн дүзүзүңда улус ажал-ажымыңн кол-кол бүдүрүлгө фондулары улаатырар. Чижек кыдыр чугаалаң: оларның планың өздөлгезин чурттуң 50 чылдарыңн бүдүрүлгө фондуларыңн бүгү хонгундор деңгизиниң чедипкириңн чыдыс ажалыңга үндөсүлүгүң, чарыштың чарыштарың болган, дөңдөсүлүгүң болган, партияның кызыгың чок болган буруңга күтүңдү агар болуң кызыгың ажал-дуузың база үзү бооп турар. Чурттуң дыка хөй районнарыңга калдыраңны бооп, агаар-бөдүстүң өскө-да партия бадалдарыңга таварышсымыс-даа, көдө ажал-ажымыңн нинти көдүрүшкүң бистин июль Пасууруңга ажалыңны өзүлээр, көдө ажал-ажымыңн хонгундор таарымчалыг салдарың чедирген.

Ийи чылдың ийиңде калды тууду талазы-биле хөй хемчелдиң ажал кылдыңган. Бо чылдар дүзүзүңда улус ажал-ажымыңн хонгундор башы: 240 миллиард рубльди чарыдаң.

Бистин ажал-ажымыңн чедипкириңге дээр, үзүлүчү чагай чоруун багыштың чон бедидириниң үндөсүлүгүң болуң. Бистер ийи чылдың дүзүзүңда ажалыңның болган ажал-ажымыңн чыдыс категорияларыңн ортумак ажал төлөвирин улаатырар талазы-биле беш чылда доктаалың дагалдарыңн күөсүдир хонгундор ийиңде калдыр бис.

Чуртталганың наа башкыларыңн салы дыка көзүдөн. Эвээш кыдыңган ден чугаалаңдыр. Ийиңде беш чылда бо ийи чыл ийиңде беш 22 миллион совет кижилер чуртталга байдалыңн өскөдөн алганнар. СЭКП-ниң XXV сьездизиниң болган ТК-ның декабрь Пасууруң айтканы Чөөн Сибириниң болган Ыраккы Чөөн чүктүң социалист хонгундор ажалың чарыштарыңн дугайында чугаалаң болуң деп, ол чугаалаң болуң.

Ийи чылдың ийиңде калды тууду талазы-биле хөй хемчелдиң ажал кылдыңган. Бо чылдар дүзүзүңда улус ажал-ажымыңн хонгундор башы: 240 миллиард рубльди чарыдаң.

Бистин ажал-ажымыңн чедипкириңге дээр, үзүлүчү чагай чоруун багыштың чон бедидириниң үндөсүлүгүң болуң. Бистер ийи чылдың дүзүзүңда ажалыңның болган ажал-ажымыңн чыдыс категорияларыңн ортумак ажал төлөвирин улаатырар талазы-биле беш чылда доктаалың дагалдарыңн күөсүдир хонгундор ийиңде калдыр бис.

Чуртталганың наа башкыларыңн салы дыка көзүдөн. Эвээш кыдыңган ден чугаалаңдыр. Ийиңде беш чылда бо ийи чыл ийиңде беш 22 миллион совет кижилер чуртталга байдалыңн өскөдөн алганнар. СЭКП-ниң XXV сьездизиниң болган ТК-ның декабрь Пасууруң айтканы Чөөн Сибириниң болган Ыраккы Чөөн чүктүң социалист хонгундор ажалың чарыштарыңн дугайында чугаалаң болуң деп, ол чугаалаң болуң.

Ийи чылдың ийиңде калды тууду талазы-биле хөй хемчелдиң ажал кылдыңган. Бо чылдар дүзүзүңда улус ажал-ажымыңн хонгундор башы: 240 миллиард рубльди чарыдаң.

Бистин ажал-ажымыңн чедипкириңге дээр, үзүлүчү чагай чоруун багыштың чон бедидириниң үндөсүлүгүң болуң. Бистер ийи чылдың дүзүзүңда ажалыңның болган ажал-ажымыңн чыдыс категорияларыңн ортумак ажал төлөвирин улаатырар талазы-биле беш чылда доктаалың дагалдарыңн күөсүдир хонгундор ийиңде калдыр бис.

Ийиңде беш чылдың ийиңде калды тууду талазы-биле хөй хемчелдиң ажал кылдыңган. Бо чылдар дүзүзүңда улус ажал-ажымыңн хонгундор башы: 240 миллиард рубльди чарыдаң.

Бистин ажал-ажымыңн чедипкириңге дээр, үзүлүчү чагай чоруун багыштың чон бедидириниң үндөсүлүгүң болуң. Бистер ийи чылдың дүзүзүңда ажалыңның болган ажал-ажымыңн чыдыс категорияларыңн ортумак ажал төлөвирин улаатырар талазы-биле беш чылда доктаалың дагалдарыңн күөсүдир хонгундор ийиңде калдыр бис.

Чуртталганың наа башкыларыңн салы дыка көзүдөн. Эвээш кыдыңган ден чугаалаңдыр. Ийиңде беш чылда бо ийи чыл ийиңде беш 22 миллион совет кижилер чуртталга байдалыңн өскөдөн алганнар. СЭКП-ниң XXV сьездизиниң болган ТК-ның декабрь Пасууруң айтканы Чөөн Сибириниң болган Ыраккы Чөөн чүктүң социалист хонгундор ажалың чарыштарыңн дугайында чугаалаң болуң деп, ол чугаалаң болуң.

Ийи чылдың ийиңде калды тууду талазы-биле хөй хемчелдиң ажал кылдыңган. Бо чылдар дүзүзүңда улус ажал-ажымыңн хонгундор башы: 240 миллиард рубльди чарыдаң.

Бистин ажал-ажымыңн чедипкириңге дээр, үзүлүчү чагай чоруун багыштың чон бедидириниң үндөсүлүгүң болуң. Бистер ийи чылдың дүзүзүңда ажалыңның болган ажал-ажымыңн чыдыс категорияларыңн ортумак ажал төлөвирин улаатырар талазы-биле беш чылда доктаалың дагалдарыңн күөсүдир хонгундор ийиңде калдыр бис.

Чуртталганың наа башкыларыңн салы дыка көзүдөн. Эвээш кыдыңган ден чугаалаңдыр. Ийиңде беш чылда бо ийи чыл ийиңде беш 22 миллион совет кижилер чуртталга байдалыңн өскөдөн алганнар. СЭКП-ниң XXV сьездизиниң болган ТК-ның декабрь Пасууруң айтканы Чөөн Сибириниң болган Ыраккы Чөөн чүктүң социалист хонгундор ажалың чарыштарыңн дугайында чугаалаң болуң деп, ол чугаалаң болуң.

Ийи чылдың ийиңде калды тууду талазы-биле хөй хемчелдиң ажал кылдыңган. Бо чылдар дүзүзүңда улус ажал-ажымыңн хонгундор башы: 240 миллиард рубльди чарыдаң.

Бистин ажал-ажымыңн чедипкириңге дээр, үзүлүчү чагай чоруун багыштың чон бедидириниң үндөсүлүгүң болуң. Бистер ийи чылдың дүзүзүңда ажалыңның болган ажал-ажымыңн чыдыс категорияларыңн ортумак ажал төлөвирин улаатырар талазы-биле беш чылда доктаалың дагалдарыңн күөсүдир хонгундор ийиңде калдыр бис.

Чуртталганың наа башкыларыңн салы дыка көзүдөн. Эвээш кыдыңган ден чугаалаңдыр. Ийиңде беш чылда бо ийи чыл ийиңде беш 22 миллион совет кижилер чуртталга байдалыңн өскөдөн алганнар. СЭКП-ниң XXV сьездизиниң болган ТК-ның декабрь Пасууруң айтканы Чөөн Сибириниң болган Ыраккы Чөөн чүктүң социалист хонгундор ажалың чарыштарыңн дугайында чугаалаң болуң деп, ол чугаалаң болуң.

ПАРТИЙНИ ИНФОРМАЦИЯ

СЕКРЕТАРЬЛАР ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

СЭКП Тыва обкому республиканың нийти башк школаларында парторганизациялар секретарьларының бед хуунуг семинарлары чоюкта ча эрттирген.

Анда партия обкомунун ийги секретары В. Е. Серяков — «Амгы үе-чада СЭКП-ниң аграр волаткасы. СЭКП-ниң XXV съездинин доода ажил-агый будургузанын хөгжүдериши кол сорулгалары болган ону күүседир талазы-биле парторганизацияларның ажилы, партия обкомунун секретары Д. К. Орлов — «Амгы үе-чада партияның идеолоту ажилының кол уланышынынны болган сорулгалары, обкомунун идеология дарагы Т. Ч. Норбу — «Профсоюздеринге партияни удуртууга», обкомун эртем болган өөредилге черлеринин идеология эргелекчизи Д. Б. Ондар — «Школарын административияның ажил-чорудуулузын партия организациаларының контролдур эргелин боттандыры» деп темаларга лекцияларын номчала.

Семинарның киркичи чери делегетиниң коммунист болган ажилын шимчөөшүнүн чутула айтырларынга, партия тургузуунун теориянын болган практикалык өскө-дөө айтырларынга холбошкан лекцияларын дыңна.

АНЫЯК КОММУНИСТЕР ШКОЛАЗЫ

Он элдегидик деген партияның Кызыл району эрттирген. Аны «СЭКП-ниң удуртуучу болган башкарычы ролунун улам мый өзү турары». «Идилары шилер болган таарыштыр тургузарының денинич принциптери», «Демократтык нейтралдык» деп темаларга лекцияларын партия райкомунун ийги секретары А. Н. Кылан, икдиз эргелекчизи Ю. А. Захарийский, икдиз эргелекчизинин оралчысы О. К. Шинит-оол олар номчаан. «Лекция пропагандалык байдал болган ону экижер хемчегерин дугайында» СЭКП ТК-ның доктааны күүседир талазы-биле идеология активиниң сорулгаларын райондун «Балт» нийтигел организациалары харымсалгалык секретары Л. М. Аржака дыңначыларга тавыштырган.

Кичөөдүк түңсөлдө наидат станын эрттири турарынын дугайында партия кеңигүңгө кандидаттар-биле тус-тус беседаларынын болган.

ДАГДЫНЫШКЫННЫ ИДЕПКЕЙЖИДЕР

Районда дагдынышынын шимчөөшүнүн байдалы база ону экижер хемчегерин талазы-биле айтыртын партияның Бий-Хем районунун бюрозуна чугаалашкан. ВЛКСМ райкомунун бирги секретары В. В. Бобровскийның алетелии ады сайгарган.

Комсомол райому болган организациалары бо чутула ажилды хөгжүдөр, ону аныктар кичинизилегинин чутула хемчегер ажилды ажилда даш чамдык ажилдары чоруду турарын ады демделген. «Өк», «Нады», «Кызыл таралыч» совхозтарда, райондун «Сельхозтехника» сабында болган өскө-дөө коллективтерде дагдынышчылар чорудалары ажилда турар. Дагдынышчылар биле аныктарын арамдык пералар чардыган, аныктарын коммунист биязылдегенин, оларнын мергесинин беддеринин талазы-биле ээзон ажилдарында чоруттууну турар.

Мычалаяк дагдыныштын ажилын удуртуу талазы-биле комсомол организациаларынын тодаргай организациалары ады ам-дээ чогутур денинге четвени бюрун хуудан алган доктаалында аныкта. Он экижеринин сорулгаларын аныктар тускай хемчегерин бөрү хуудан алган.

ЧАРЫШТЫ ДЭЭШТИГ УДУРТУР

«Уаг-Хая» совхозта партияның социалист чарыштын удуртуу турарынын дугайында партия секретары В. К. Монгу-оол СЭКП Уаг-Хем районунун бюрозуна алетелин.

Совхоз будургузанын чамдык участоттарында чарышты чогутур денинге организациала. Чарык турары «Күт-ажылың дөстүү» совхоз-биле түңсөлдери он ажил-агыйларын төлөөлери боттары хынажыл, бөже налбаң ачкытты хаара туду турар. Бо болган өскө-дөө ажилдар совхозту 1978 чылдын бирги кварталында күрүнөгө эът, сүт садыр алыны амыр күүседиринге икдиз бергенин бөрү хурагында демделген.

Мычалаяк коммунист күш-ажыл даш шимчөөшүн совхозта өрөөң байдалды болу турарын, чамдык участоттарда чарыштын түңсөлдери ажил-ишчилерге бизини-мейн баргылаар чоруту бөрү четес деп санаан.

Чарышка удуртулганы күш-агыйлар партияга даас-кай доктаалды бөрү хуудан алган.

АКТИВ СЕМИНАРЫ

Райондун партия активинин бир хуунуг семинарын СЭКП Бай-Тайга райому эрттирген. Аны партия секретары, партия эге организациаларының секретары, бригадаларда парторганизациялар секретары, кездэ Советтерин күүсөөшүнүн дарагалары кирешин.

«Идеология ажилын денинич принциптери», «Шинтир күүсөөшүнүн уаг-дуазы», «Аныктарын коммунист кичинизилеген» деп темаларга семинарның киркиччилери лекцияларын дыңнаан. Ону партия болган комсомол райкомунун харымсалгалык ажилдарынын номчаан.

Семинарның киркиччилери «Мурнак» совхозту баалазын ичөөдө бары уламчылаан. Совхозта партияның икдиз агынын удуртуу турары болган херек өскө-дөө биле олар тавышкан. Шуб ортук шимчөөшүн парторганизацияның ажилын семинарның киркиччилери база со-чуурган өрөөң.

Сутгатты Шөлдүн беримчези

ХОМУДАНЧЫ

«Анда-Маадры совхозта сутгатты А. К. Кызыл-оолдун март 26-да «Шин» солдуга үнген. «Дүжүт дугайында болды» деп чүтү-дү чутула болган өйдөгө үнген деп боладыр мен. Бизда кырген бодаларын, санааларын бүрүнү-биле дөктип, бистия «Совет Тыва» совхозка хамаарышкан чамдык бодаларыны бижип көрей.

Амгы үеде чери шын ажылга, оң кеңиш хөй-биле четтеринин бүтү аргалары бардыр: күчү-лүт, болбазын техника, ону башкары мергежилдик кадрлар, үренин, чөмүчүдөгө, суттарга системазы. Мычалаяк да ажилды эртемге үндө-лөп чорутпас, чүтү-ка-ралаар таварыгалардан тараа, сөгөн шөлдери, оларлар үренин турары-нын барыдааларын бистен база көрүп боур.

Чинче-Даг, Чеди-Паш, Чиде-Хову, Шавалыг-Уаг, Бий-Кой-Акса, Теректи-Хем-Амгы, Ады-Хову ол ичээр дөгем тараа шөлдери, мал оларарын каш чыл бурунгар үрөдөп каанган. Черин үстүтү кыдында чөмүштик кара хөрүнү өртөш, он адаалды сай-дөөрүктү чер кырыкче үндүр кон-тирп каан. Күчүлүт техника соора аныкчалык-дан чүтө хөра болуң, хөй дүжүттү ап болур арга чок болган-дыр. Ам он өйт бешим үмөс, чүтө кара чашна тудуң ий бер-ген. Ол черлерин ичээр каангай, оларын үндү-дүжүктүр чорун эгидер хемчегерин азыр анаар.

Баян-Кол, Теректи хем-верин суу-биле бо черин үндөш чуртанчылары шаг-шааңдан бөрү тарааны сутгарын, эки дүжүттү ан чөраан. Ам мыда суттарга бутгалар үрөдө-дир.

Өдөктү, минералдык чөмүшчүдөгөлерин төп, черин ажилдан кыдырыны, суттарын депшигелгил аргаларын ажылга турган болза, хөй тараа-да, сөгөн-да адымайып кич-чаар. Он азында мал ажилын хөй продуктив-ли база чедир адынары чугаалай турган.

Бо бүгү совхозтуң дирекциянын, чер ажилы-нын талазы-биле тускай эртемчилерин четес ажилында дөрөң илден-дир. Мен тарааны-механи-затор чоран болган, черден четтирип болур ке-жикти ажил-агыймы эвеля-вистен албай турарымыс-ка хомудавас аргам чо-тур.

Д. САЛЧАК.

Кая-Хем район.

КЫЙГЫРЫГГА ХАРЫ

Социалист чарышты калбартыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болган ВЛКСМ ТК-ның Чагазын, бүгү совет улус-биле бир дамай, «Хемчи» совхозтуң Бйгылак төп сут-бараан фермазының коллектини бүрүн чүүлдүгүнүп, ону ажил-хөрөңгө удуртулга кылдыр хуудан алган, бед-тикен социалист күлүлгелерин алганнар.

Кыптаглашынын чөдөн-киши эрттирер, ийши үеде малдан алыр продуктуларын илөөшөгө, агаан социалист күлүлгелерин чыл ажилден алетел ажил-хөрөңгө кырында боттандыры сорулганы ферман коллектини боттарынын мурунга салган. Сорулганын ферман эванчылары, кыдырылар ажил-хөрөңгө кырында боттандыры, эресте ажилдан турарлар. Бирги кварталда күрүнөгө 23 тонна сүтү дүжаар планш март 1-де чүс хуу күүсет-кен, шавдан амыр 10 амыр тонна сүтү күрүнөгө дүжаарын хууданган, ону база күү-сеткен.

Шалыны коллектиниң ажил-иш-биле тавыштын көрү дөш, аны кичээки саалда эгелээринин мурунда чөдө берим. Саанчылар икестеринин турар черлеринге немоде хемчегерин чедир-гилең, чамдыктары икестерин саалда кыдыраларычө киргеп чык ажилдаан турар. Казаларын иш-ти арыт-сигит, чымыл, чырын. Чоюкта чаа хууг хөр чаан, көртүктөн болза-да, ажилга үдүт бергелеринин болбаан.

Эри-Барлык ортук шко-лазын ферман каш чыл улаштыр шөфе ап, дуаала-жип турар башкалары, өөр-икчилери ол доран келген, ферма коллектининге дуаала-жип, улуг харны аштан, ферман дөвискөзүн арыт-лаан болду.

Ажил-шагы доустуң тур-ган-да болза, мында ажил-дап турар уаус боттарынын ажилдар туруштарында хө-нөр: икк надирчылары чам-дык арыкка икестерге не-моде чөм берип, нормопех-тин ажилчылары база-ла амдангы чөм будуруң, чы-дыг сугну икестерге берген турар.

Бо чылын бода малды, илангы икети, чыгыс бо ферма моодной, тургузу хемчегерин организациала-вас. Мында икитини биле 650 баш икк, молдурга бар. Эр-тен чылын бо үеде бистен 22 баш бода мал хөраан болза, ан чүтө чыгыс баш хөрада. Мал чөм хөйдө, чыгыс черге моонен алган, тургузу азы-раарга, эки түңсөлдери бөрү-дир. Эртен чылын ийи айда 17 тонна сүт будур-ген болувааса, ам 31 тонна, а күрүнөгө дуаалагымыс 21 катан өскөн чорун ферман ажил-ишчилеринин кызык кыш-ажылдык ажил бол-ган-деп, бода мал брига-дын бригадирин Саая Бар-талыионч Отур чугаалай-дыр.

Ферма малды тургузу азыраарында бүтү-дө тавыш-чалып чугуудери кылган. Ол иштин мал чөм чөтөлөө-ли-биле бөдүң чөм каап бөрү чүдүдөр база эки дериттинген.

Фермада икитини биле 130 саар икк бар. Амгы үеде олардан 98 икестерин сауд турар. Сүт саалды кудула-наны, харын мурунку чы-ла.

Х. МОНГУШ.

ЧУРУКТАРДА: ферман болук мурунчы саанчылары; мурунчы саанчылар Зоя Сарыглар (солгай талазында) биле Галина Саая; икк ка-дарымы Саая Чечен-оол.

Авторунуң фотолары.

Ч У С Т Е Н - 1 0 2

«Тээли» совхозтуң Найрар салбырының Куулар Нанын-оолга удурткан Эдер-Куй бригадының малчы-нары чаа хураганнары менен дорунтуруп алыр дөш күженишинин ажилдап турар.

Анык хөйкулар Ады-оол Кара-оол биле Садым Ады-ныс олар эртен чылын 100 хөйдөн 95 хураганны, бир хөй-дөн 2 кг дүктү алыр деп ху-дөөгөни алганнар. Оларын кадарган хөй бир дугар тө-рүп турар. Малчынар чыгыс хураган-да чидирбес дөш кү-женишинин ажилдааннар. Оларга хөчүлү сакмашын Сөвдөн Дарыма эки дузалан келген. Бо хуундө малчы-нар төрөң 225 хөйдөн 231 хураганнары камгаан алган

аам чүс баштан 102 хураган-нары ап, чүтө болуңу бри-гаданың өвөс, харип сов-хозта бедик көртүзүлдү.

Хөчүлү хөйку Ааат Очур чүс хөйдөн чүс хураганнары адырында бузурсады. Амгы үеде ол чүс хөйт олаантыр 90 хураганны алган. Иргит Доржу, Хертен Садыккан олар база-ла 90-дан өрүнү ан ту-рлар.

Б. БАРБА.

М Е Р Г Е Ж Э Э Н

Барын-Хемчи, Бай-Тайга районнар аразында № 1469 өрүк-будуруга участо-гуну тракторини Орус-оол Уртунвич Ооржак бистен коллектиниң келигилери ажилын баулу мастери деп мактан турар. Ол 1964 чылда Ан-Довурак хөрайт тракторини курузу дооскан, районун колхоз, совхозтарына ажилдап турган. Кызыл-Мажалыкка районнар аразынын № 1469 өрүк-будуруга участогу тургузу-нарга, бо будуруга черинге өрүк дөвискөз грейдер шөвүртү тракторун башкарып ажил-дап кирген, он амы чыдыларын дүргүзү-дө млы дүктөл чок ажилдап турар.

Бай-Тайга — Бай-Тал аразынын хөрүм, даштыг оруун, Трели — Шуй — Кара-Хөл, Барын-Хемчигини Эри-Барлык, Алыгати, Дөп-Терезини оруктарынын септелгени-ге, тудуушкунуңга доктаамал ажилдап кел-ген. Оруктун чоңуң аргымылагына чугааламын Орус-оол Уртунвич эки билди болган болуңу амыр-дыкын харамна-май, ак сеткилдик ажилдап келген.

Механизаторларын кылган ажилын ай, квартал саында түңсөргө, тракторист О. Ооржак үргүчү мурунку одургуну аален, планын 125—200 хуу чедир күүсеткен ө-рүк. Иччангыш мурунчы трактористе-ор-текти белектерин каш уда тывыскаан.

Хөчүлү механизатор коллектинге анык механизаторларга болуңу арга-дуруула-наны доктаамал дамчылып турар. Эш Ооржак Орус-оол чүтө ажилында макталдык өвөс, үлөстөрлүг, хөй-ниятичи ады. Он ийи зүү 5, 10 кластарда эки өрөөн турар. Олар-нын өөредилгезин ол үргүлүг хайгаарар, школа-биле харылаалык.

С. СЕРИН-ООЛ.

Эгелей берген

Казахстаның делегетеринде мияштары чызып тартып одуртуру эгелээ. Көлдүңда-ла эки болган экижер хөй кулар мияштары одурткан шөлдөгө 35 муу гектар неможи бөрү. Кадычал чөдөргө калык калдыкынын ийи өстөрүр черлерин механизациала, олар-нын четинин калбарынынын түңсөлдү-дир. Чаш мияш-тарынын икдиз черлерде чыл бөрү үш чүс мияшын чыга-мын тартып өстөрүң турар. Сөөктү он чылда республика-ның ийи ажил-агыйлары кү-руне фондзуңга чаа арга-няштыг чарык миллион гек-тар чытан чери дамчыды берген.

(СЭТА).

Шингээдин ап турар

Монге долат чери онгар казычылары болган булды-рлер бөзүн казып шылавы болдулар. Иччангыш Томск-тин икестериниң чыгыш инсти-тудунга чогадып тургускан машиннага казып даа деп хөр-чорунуң өвөс. Кайы-даа ик-диз шылдар. Чаа машина Бар-ны Сибириниң тудуларынга шөвөдөни чөдөнкининг эртен.

Дөдө өөредилге чериниң эртемдери нерталың чер-дерин шингээдин алырына дуаалаар өскө-дөө механма-герин чогаттын кылганнар. Амгы үеде олар дон хөрүн-турин шингээдин талазы-биле ажилдарын дооуп турар.

(СЭТА-ның көрр).

ТОМСК.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

ДЕННЕЛИН БЕДИДЕР

Райондун дөвискөзүндө хөрай, суур болган икдиз Советтериниң күүсөөшүнүн ажил-чорудуулузын Барын-Хемчин райкуусомунун удуртуу турарынын дугайында райкуусом дарагы С. Т. Амырбинтин изетелин Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге чугаала-шып кирген.

Уаус депутаттарынын Барын-Хемчин район Со-ветиниң күүсөөшүн, СЭКП-ниң XXV съездинин шинтирлерин аныктарга боттандырылган база рай-он, хөрай, суур болган икдиз Советтер дугайында Тыва АССР-ниң Хөйбууун удуртулга болуңуң, бо-дуну ажилын ээзон икдиз-көчүлгөниң, ССРЭ Ковет-кызынын, СЭКП ТК-ның дөдөр (1977 ч.) Планузу-нун икдизлериниң удур-туу чар-чар Советтерин организациа-массалык ажил-ишчилер хемчегерин күүсөөшүн ап турарынын

райкуусомун удуртуу турарында үдүт четтеринин барын Министрлер Чөвү-лениң демделген. Райкуусом, чер-чер Советтер боттарынын эргелерин колпак ажилга, уаус ажил-агый планнарынын күүсөөшүн четес контролдан келген. Он түңсөлдө 1977 чыл-дын продуктуны сайгарар планын район чүтө 33 хуу, сөөктү ийи чылда тараа бү-дүренини — 64 хуу күү-сеткен. Ногаа, картофель будуренини, мал өстөрү-раанын планнары күүсөт-тимшөө. Район, Ан-Дову-лар стур болган икдиз Со-веттериниң күүсөөшүн боттарынын ажил-чоруду-галын СЭКП ТК-ның дөдөр Планузуңун, социалист чарыштын калбары дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чө-

Советтерде барган хөй до-кументлерин дугайы ай, хуу чок, Хамаатылар-ның бизириниши, хому-дадарын райкуусом түң-неп, анализтевин турар, оларын бүрүнчө демдел-ээринин чыгыс айл системазы чок.

Уаус депутаттарынын Барын-Хемчин район Со-ветиниң күүсөөшүн Советтериниң организациа-массалык ажилы практиктик ду-лазы эвөш чедирин, олар-нын ажилын хамдыр апа-литтен көрөйүн турар.

Хөрай, суур болган икдиз Советтериниң күүсөөшүн боттарынын шинтир-лериниң күүсөөшүн кол-пак организациала база контролдан турар, олар-нын күүсөөшүн хураалдар-га дыңналары организациа-таваан. Иччангыш шинти-рлериниң хөй муруну күүсө-дө чок артык. Күүсө-көмпар культура, өөредил-ге черлеринин болган ажил-агый организациалар-нын ажилын четес дүштүрүн база контрол-дан турарында көдөдө

«ШЫНГА» ХАРЫ

Ажылдап эгелээ

Бий-Хем районда «Хадич» совхозун С. Дангалың «Бу-руу имдал» деп чагазы фев-раль 26-те парламенттин, Хадич суурга эртен ийи чыл-дыр дүргүдө тунган чү-нар-балыктын ажылга чок турарын автор илередин би-жээ.

Райкуусомунун көдө ажил-агый эргелекчизи начаалы-ни Ю. ЧИХАЧЕВТИҢ ре-дакция дыңнаптык:

Авторунуң бижип турар фак-тылар долузу-биле бадтыкта-тынган. Төлөвчелде көрдү-генден чунар-бачкынын монга ажилдары хызыл, өскө-рөйлөгөн болган. Он уда-мыдан чунар-бачкы ажилда-вайн турган.

Амгы үеде ону катан эде шытан, чунар-бачкы чөкүкү үеде ажилгалта кирер.

